

System péče v ČR

System péče v České republice se dělí na dvě základní skupiny. Do první skupiny patří zařízení, která pracují s klienty v rámci **preventivní péče**. Druhá skupina zařízení se již věnuje dětem, které jsou ve výkonu **ústavní nebo ochranné výchovy**.

1. Zařízení preventivní péče

Tato zařízení slouží dětem, které se již dostaly do problémů souvisejících s poruchami chování, ale tyto problémy ještě nejsou natolik závažného charakteru, aby jim ještě nebyla „dána šance“, není tedy nařízena ústavní nebo ochranná výchova.

Tato zařízení také poskytují poradenské služby osobám odpovědným za výchovu, pedagogickým pracovníkům a dětem, u nichž soud rozhodl o zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu.

V těchto zařízeních může být poskytováno více druhů služeb a to ambulantní, stacionární nebo internátní.

▪ **Střediska výchovné péče**

Střediska výchovné péče jsou zaměřena na eliminaci, či zmírnění již vzniklých výchovných poruch a negativních jevů. Nabízejí všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži s negativními jevy chování, u nichž ještě nejsou důvody pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy ve speciálních výchovných zařízeních. Poskytují ambulantní a poradenské služby pro děti a mládež ocitající se v obtížných životních situacích, které je ohrožují a poškozují a které za daných okolností nejsou schopni sami řešit.

Koncepce činnosti těchto pracovišť vychází z terapeutické pomoci postavené na respektování charakteristických rysů osobnosti problémových jedinců. Ve většině případů se úzce spolupracuje s rodiči, s kmenovou školou dítěte, se sociálním kurátorem pro mládež, případně dalšími zainteresovanými subjekty. Internátní pobyty v takových zařízeních jsou založeny na dobrovolnosti, je uzavírána smlouva mezi klientem, jeho zákonným zástupcem a zařízením. Pobyty jsou taktéž standardně dvouměsíční.

Cílem činnosti středisek výchovné péče je zachytit první signály problémů či potíží v procesu psychického vývoje jedince, poskytnout mu radu nebo systematickou péči a tím předejít vážným problémům, jakými jsou kriminalita, toxikomanie, psychické poruchy aj.

- **Nestátní neziskové organizace**

Další důležitou skupinou jsou nestátní neziskové organizace. Tyto organizace pracují s klienty ohroženými sociálně patologickými jevy (např. Ratolest, INEX), s klienty zneužívající návykové látky (např. Podané ruce, Drop in) a s klienty ze sociálně znevýhodněného prostředí (např. IQ Roma servis, Drom)

▪ **Sociální služby v rámci volnočasových aktivit, jejich poskytovatelé a dostupnost**

Poskytovateli těchto služeb jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí, obce a kraje, nestátní neziskové organizace nebo fyzické osoby. Informace o sociálních službách a jejich poskytování lze získat např. na městských, případně obecních nebo krajských úřadech (odbory sociálních věcí), v občanských nebo jiných specializovaných poradnách anebo přímo u poskytovatelů těchto služeb. Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství.

Mezi tyto služby patří terénní sociální programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Terénní programy

- jsou bezúplatnou službou, která se poskytuje osobám ohroženým rizikovým způsobem života. Do těchto skupin lidí spadají problémové děti a mládež, uživatelé drog, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, sociálně jinak ohrožené skupiny a další. Terénní pracovníci tyto osoby vyhledávají a cílem této služby je minimalizovat riziko způsobu jejich života. Obsahem služby je zprostředkování kontaktu s prostředím běžné společnosti a také pomoc při prosazování práv a zájmů.

Sociálně aktivizační služby

- ambulantně poskytují pomoc rodinám s dětmi, u nichž je již existující riziko ohrožení jejich vývoje, nebo je vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě obtížné sociální situace, kterou rodiče nejsou schopni sami nebo bez pomoci překlenout. Obsahem této služby jsou výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společností, terapie a pomoc při prosazování práv a zájmů.

Nízkoprahové kluby

- nízkoprahová (tedy snadno dostupná) zařízení pro děti a mládež jsou zařízení poskytující ambulantní služby pro děti a mládež ohrožené sociálním vyloučením. Tyto služby jsou určeny rizikovým skupinám neorganizovaných dětí a mládeže, kteří jsou ohroženi sociálně - patologickými jevy, nebo je jejich životní styl natolik vyhraněný, že jej většinová společnost neakceptuje. Základním produktem těchto zařízení je zprostředkování kontaktu s cílovou skupinou, tedy nabídka volnočasových aktivit. Ty mají jedinci nebo cílové skupině zlepšit kvalitu života. Slouží jako prevence, snižují sociální a zdravotní rizika související s jejich způsobem života, umožňují lepší orientaci v jejich sociálním prostředí, pomáhají s vytvářením podmínek pro řešení nepříznivé životní situace. Součástí těchto služeb jsou vzdělávací, výchovné a aktivizační činnosti, zprostředkování společenského kontaktu, pomoc při prosazování práv a zájmů. I tato služba je bezplatná.

▪ **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**

Mezi tato zařízení patří především krizová centra (např. Spondea, FOD). Fond ohrožených dětí působí na celém území České republiky. Mezi jeho služby patří jak profesionální pěstounství, tak Klokánek – krizová centra.

Pro okamžitou pomoc dětem slouží i telefonické Linky bezpečí.

▪ Diagnostické ústavy

Do diagnostického ústavu je dítě umístěno na základě rozhodnutí soudu prostřednictvím orgánu sociálně–právní ochrany dětí za účelem diagnostiky a určení následujícího řešení, kterým je zpravidla některý z typů ústavní výchovy. Toto pravidlo ale striktně neplatí ve všech případech. Výjimečně může být pobyt v diagnostickém ústavu „dobrovolný“ se stejnými zásadami jako ve střediscích výchovné péče. V současné době je ovšem v řešení (z hlediska legislativy) odebrání těchto pravomocí diagnostickým ústavům, vzhledem k nevhodnosti jejich působení v tomto směru.

2. Zařízení ústavní a ochranné výchovy

Tato zařízení jsou upravována vyhláškou č. 438/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Pokud je výchova dítěte vážně ohrožena, nebo narušena, nebo rodiče nemohou výchovu dítěte zcela zabezpečit, nařizuje soud, v souladu se zákonem o rodině, dítěti ústavní výchovu. Toto nařízení je vydáváno po pečlivém prozkoumání a zjištění, že výchovu dítěte nelze zajistit jiným způsobem (např. náhradní rodinná péče). V souladu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže může být nařízena také ochranná výchova, pokud se dítě (do 15 let) nebo mladistvý (15–18 let) dopustili protiprávní činnosti a nedostatek řádné výchovy, který k provinění vedl, nelze odstranit jiným způsobem.

Mezi zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy patří:

Dětské domovy

Pro děti s nařízenou ústavní výchovou, které netrpí poruchami chování, zpravidla ve věku 3 – 18 let (potažmo 26 let, pokud stále trvá nepřetržitá příprava na budoucí povolání).

Dětské domovy se školou

Pro děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají poruchy chování nebo duševní poruchy, a pro děti s uloženou ochrannou výchovou. Děti jsou ve věku povinné školní docházky, součástí těchto zařízení je základní škola.

Výchovné ústavy

Pro děti s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou, se závažnými poruchami chování ve věku od 15 let, případně od 12 let, pokud jsou poruchy chování tak závažného charakteru, že dítě nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Střední, případně základní škola bývá součástí výchovného ústavu.

Předpokladem pro umístění do kteréhokoli z výše jmenovaných zařízení je vyšetření v diagnostickém ústavu, kam je dítě umístěno na základě rozhodnutí soudu prostřednictvím orgánu sociálně–právní ochrany dětí. Pobyť zde trvá většinou osm týdnů.

Existují také zařízení ústavní výchovy, která nespádají pod záštitu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a zároveň je také nelze nazývat přímo ani zařízeními ústavní (nebo ochranné) výchovy, ani zařízeními preventivní péče.

Kojenecké ústavy

Pro děti do tří let věku. Jsou to zdravotnická zařízení a spadají tudíž do resortu Ministerstva zdravotnictví.

Ústavy sociální péče

Pro děti nebo osoby se zvláštními zdravotními potřebami, spadající pod Ministerstvo práce a sociálních věcí.